

แนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา

: กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่*

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE CITY DEVELOPMENT

OF THE DIMENSIONS OF BUDDHISM

: A CASE STUDY OF CHIANG MAI CITY

นิเวศน์ พูนสุขเจริญ

Nivej Poonsukcharoen

พระวิสิทธิ์ ฐติวิสิทโธ

Phra Wisit Thitavisiddho

พูนชัย ปันธิยะ

Poonchai Pantiya

พิสิฏฐ์ โครตสุโพธิ์

Pisit KotsuPho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: nivej.p@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล 2) เพื่อศึกษาเมืองยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนาเถรวาท งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการวิจัยเชิงเอกสารเป็นการศึกษาประเด็นสำคัญว่าด้วยเรื่องเมืองยั่งยืนในบริบทสากล และเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเมือง วิวัฒนาการของเมือง องค์ประกอบของเมือง และตัวอย่างของเมืองยั่งยืน เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาเป็นชุดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองกรณีศึกษา เมืองเชียงใหม่ จำนวน 10 ท่าน ซึ่งการสัมภาษณ์

* Received 1 July 2019; Revised 23 July 2019; Accepted 28 July 2019

ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเกิดจากการใช้เทคนิค Snowball Sampling Technique การสุ่มตัวอย่างอ้างอิงบุคคลที่ถูกกล่าวถึง โดยผลการศึกษามีดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประเทศตะวันตกมีแนวคิดในการพัฒนาเมืองยั่งยืนโดยมีแนวคิดสำคัญ คือ แนวคิดเมืองนิเวศ มุ่งเน้นการรักษาสภาพแวดล้อม แนวคิดเมืองอัดแน่น มุ่งเน้นลดการบริโภค แนวคิดจากลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ ที่มุ่งเน้นคล้อยตามประสบการณ์และทัศนคติของผู้คน และแนวคิดเมืองสุขภาพดี มุ่งเน้นความเป็นเมืองน่าอยู่

2. แนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีหลักการแสดงออกถึงหนทางหลักของเมืองยั่งยืน คือ การพึ่งพาตนเองอย่างพอเพียง ความพอประมาณ สัมพันธ์ไปถึงการพึ่งพาตนเองที่มีลำดับขั้นของ “ชุมชน” ใน “เมือง” อย่างสมดุล ทั้งในมิติของกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตามหลักสัปปายะ 7 ในพัฒนาเมืองให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเมืองยั่งยืนในบริบทสากล

3. แนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในแนวคิดมิติทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ภายใต้บริบทการพัฒนาเมืองท่องเที่ยว พบว่า การพัฒนาเมือง ควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าตัวตนของเมือง การพัฒนาระบบขนส่งที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและบทบาทของประชาชนในการพัฒนาเมือง การบริหารจัดการเมืองที่มีธรรมาภิบาล และการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีของตนเอง

คำสำคัญ : เมือง, เมืองที่ยั่งยืน, มิติพระพุทธศาสนา, เมืองเชียงใหม่

Abstract

Research is of three objectives: 1) to study sustainable city in an international context, 2) to study sustainable city in Theravada Buddhism, 3) to seek for the guidelines for the sustainable development of Chiang May City. This is done by a qualitative research based on the documentary and the in-depth interview as the tool of this research. The documentary focus issues on International Sustainable City and sustainable city of the dimensions of Buddhism, including related urban development concepts, urban evolution,

city elements and best of sustainable cities. Which to develop a question set for 10 urban developer experts' interviews of Chiang Mai city. The source of experts, who are Snowball Sampling Technique.

The results are found that:

1. The Western countries have got a concept of sustainable city development with an important concept such as: the concept of eco-city focusing on reserving the environment. The Compact city concept is focusing on reducing consumption. The concept of the modern urban community is aiming and following along with the people 's experience and attitude. And finally, the concept of a healthy city is targeting on being a livable city.

2. The Buddhism concept in the principle of sustainable cities is as the following: the concept of sufficient self-reliance, the moderation relating to self-reliance that has a balanced hierarchy of "communities" in the "city" in the physical, economic and social dimensions. This principle of sustainable cities is placed according to the 7 Sappaya Principles in the development of cities to achieve sustainability having corresponded to a sustainable city in a universal context.

3. The guidelines for the sustainable development of Chiang May city in Theravada Buddhism under the Tourist City Development Context is found that : The city development should be focused on many aspects: the preservation of the physical environment, its culture which is the root of the city. The development of non-motorized transportation systems. The open to the participation and the role of people in urban development. Good governance management and the development of knowledge and its own technology.

Keywords: City, Sustainable City, Dimensions of Buddhism, Chiang Mai City

บทนำ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการพัฒนาที่เกิดจากความตระหนักและความรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและมนุษย์ เป็นสัญลักษณ์อันมุ่งหวังให้เกิดขึ้นร่วมกันในระดับสังคมโลก การประชุมร่วมกัน 179 ประเทศใน พ.ศ. 2535 ด้วยแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ณ เมือง ริโอ เดอ จาเนโร (Rio de Janeiro) ประเทศบราซิล (ไมเคิล คีทิง , 2537) กล่าวได้ว่าเป็นแรงกระตุ้นสำคัญในนานาประเทศต่อการค้นหาแนวทางการพัฒนา ที่จะตอบรับกับความคาดหวังที่เกิดขึ้นร่วมกันของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และด้วยบทบาทความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ในศาสตร์ สาขาวิชาการผังเมืองที่มีต่อสังคมมนุษย์ ประเด็นสำคัญของวิวัฒนาการในช่วงที่ผ่านมาคือ การกล่าวถึงแนวคิดนี้ ด้วยความพยายามค้นหาการพัฒนา “ชุมชนเมืองที่ยั่งยืน” อย่างกว้างขวาง ในต่างประเทศ มีความพยายามในการนำเสนอทั้งทางแนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการดำเนินชีวิตกับการดูแลสภาพแวดล้อม เช่น การประหยัดพลังงานและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมถึงการแก้ไขวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมือง จนไปถึงวิธีการในทางปฏิบัติ ทางกฎหมาย และการประสานความร่วมมือกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ เพื่อค้นหาชุมชนเมืองที่ยั่งยืนที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน การพัฒนาเมืองให้เกิดความยั่งยืนจะต้องทำความเข้าใจแนวคิด แนวทางปฏิบัติ โดยการเรียนรู้จากเมืองต่าง ๆ ในโลกซึ่งมีการพัฒนาก้าวไปสู่ความเป็นเมืองยั่งยืนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อสรุปเป็นกรอบของเมืองยั่งยืนที่เราควรให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางการพัฒนา รวมทั้งตัวชี้วัดให้เกิดความยั่งยืนของเมืองในบริบทสากล

นอกจากนั้นหากมองกลับมายังตะวันออกหรือประเทศไทยก็มีแนวคิดด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่มากมาย ซึ่งส่วนมากเกิดขึ้นจากองค์ความรู้ในทางศาสนา พระพุทธศาสนาในฐานะของรากฐานความรู้ต่าง ๆ และความเป็นอภิปรัชญา คือความจริงเหนือกาลเวลา ย่อมจะมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองยั่งยืนอยู่ ซึ่งปรากฏให้เห็นจากอิทธิพลของแนวคิดการวางผังเมืองในอดีตกาล การออกแบบทางสถาปัตยกรรมต่าง ๆ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองยั่งยืน ซึ่งสิ่งที่ศึกษาค้นคว้าเหล่านี้จะเป็นกรอบแนวคิดของการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะสามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืนในบริบทเมืองต่อไป

กรอบแนวคิดการพัฒนาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล และกรอบแนวคิดเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา ที่ได้จากการศึกษาข้างต้น จะเป็นกรอบในการศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืนในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดภาพของการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนในพื้นที่จริง ควรจะต้องดำเนินการด้านใดและให้ความสำคัญกับอะไรบ้าง เชียงใหม่เป็นตัวแทนของเมืองในประเทศไทยที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมายาวนาน ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันและตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมืองซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการพัฒนามาตั้งแต่ครั้งอดีต และในปัจจุบันเชียงใหม่ยังเป็นเมืองท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมระดับโลก มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเหมาะสมที่จะเป็นกรณีศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล
2. เพื่อศึกษาเมืองยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ มีพื้นที่ศึกษา คือ เมืองเชียงใหม่ และมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงเอกสาร เอกสารที่นำมาใช้ในวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่นั้นมิได้หมายถึงแต่เฉพาะสื่อที่เป็นอักษรหรือเผยแพร่ด้วยการพิมพ์เท่านั้น สื่อภาพเคลื่อนไหว สื่อเสียง สื่อภาพนิ่ง เหล่านี้ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยเอกสารทั้งสิ้น โดยแบ่งประเภทของเอกสารไว้เป็นสองประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. เอกสารปฐมภูมิ (primary document) เอกสารขั้นต้น หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่เรียกว่า ประจักษ์พยาน (eye-witness) ที่อยู่ในเหตุการณ์ ณ ขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้นจริง ๆ ได้แก่ บันทึกข้อตกลงการประชุม บันทึกทางประวัติศาสตร์ พระไตรปิฎก เป็นต้น

2. เอกสารทุติยภูมิ (secondary document) เอกสารชั้นรอง หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่มีได้เป็นประจักษ์พยานในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่รับทราบข้อมูลจากประจักษ์พยานด้วยการสนทนาหรือ การบอกเล่าสืบต่อกันมา หรือได้เคยอ่านผลงานการเขียนของประจักษ์พยาน ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ เป็นต้น

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยมุ่งเน้นที่การศึกษาความหมาย แนวคิด แนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล และแนวคิดเมืองยั่งยืนที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งการสำรวจสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีบุคคลอื่นได้บันทึกหรือตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ตามขอบเขตของงานวิจัยด้านเมืองยั่งยืน ซึ่งลักษณะของการวิจัยปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับความคิด เพื่อเรียนรู้กรอบของเมืองยั่งยืน ได้แก่ เนื้อหา กิจกรรม โครงสร้าง บทเรียน กฎ ระเบียบ เป็นต้น เพื่อเป็นกรอบสำคัญในการค้นคว้าเมืองยั่งยืนในพระพุทธศาสนา และเสนอแนะเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองหรือวางผังเมืองที่สนับสนุนแนวคิดเมืองยั่งยืนในบริบทสากลต่อไป

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกระบวนการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองยั่งยืน ซึ่งเสนอแนะเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองหรือการวางผังเมือง โดยแนวคิดดังกล่าวจะได้รับความเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมืองหรือวางผังเมืองเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวางผังเมือง และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง จำนวน 10 ท่านดังนี้

1. ตัวแทนนักวิชาการด้านผังเมือง ได้แก่ นักผังเมืองจากสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด 1 ท่าน
2. ตัวแทนนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมเมือง ได้แก่ นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม 1 ท่าน และตัวแทนกลุ่มการพัฒนาเมืองด้านสิ่งแวดล้อม 1 ท่าน
3. ผู้ปฏิบัติงานด้านผังเมือง ได้แก่ นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ และผู้อำนวยการสำนักการช่าง
4. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองด้านการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยว ได้แก่ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว 2 ท่าน ด้านวัฒนธรรม 2 ท่าน และภาคธุรกิจ 1 ท่าน

เพื่อสรุปหาแนวทางในการพัฒนาเมืองยั่งยืน และมีการร่วมกันพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองยั่งยืนดังกล่าว ซึ่งการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเกิดจากการใช้เทคนิค Snowball Sampling Technique การสุ่มตัวอย่างอ้างอิงบุคคลที่ถูกกล่าวถึง หรือเรียกว่า การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก กล่าวคือ ทำการเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทในการพัฒนาหรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองแต่ละด้านและทำการสัมภาษณ์ข้อมูล หากมีประเด็นที่เพิ่มเติมและน่าสนใจเกี่ยวข้องกับการงานวิจัยเกิดขึ้น ก็สามารถขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นให้แนะนำบุคคลที่จะสามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกในประเด็นนั้นๆ ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร บันทึกลงและหนังสือ คัมภีร์ต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ในลักษณะของสถานการณ์และข้อตกลงในระดับนานาชาติ ความหมาย แนวคิดเมืองยั่งยืนในบริบทสากล รวมถึงตัวอย่างของเมืองยั่งยืน เพื่อสรุปเป็นกรอบที่ชัดเจนของเมืองยั่งยืนกล่าวถึงแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติและมีตัวชี้วัดความยั่งยืนอย่างไร โดยจะจำแนกให้เห็นเด่นชัดเป็นหมวดหมู่ และภายใต้กรอบของเมืองยั่งยืนในบริบทสากล จะเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้เป็นกรอบในการค้นคว้าข้อมูลเรื่องเมืองในพระพุทธศาสนา โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมุมมองพุทธศาสนากับความยั่งยืน และการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักธรรมหรือแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืน และตัวอย่างเมืองหรือการพัฒนาส่วนของเมืองเพื่อความยั่งยืนซึ่งได้แนวคิดหรืออิทธิพลจากพระพุทธศาสนา และข้อมูลจากการวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับเมืองยั่งยืน ทั้งส่วนของบริบทสากล และพระพุทธศาสนาจะถูกนำมาพัฒนาเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ร่วมกับการการวิเคราะห์มุมมองเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) มุมมองการพัฒนาเมืองยั่งยืนในอนาคตโดยใช้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญมาระดมสมองกัน โดยไม่ประชุมพร้อมกัน ซึ่งข้อดีของเทคนิคนี้ คือ ไม่ต้องนัดประชุมพร้อมกันเพราะ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมีภารกิจมากและมีเวลาว่างไม่ตรงกัน สองคือ การแสดงความคิดเห็นและมีมุมมองที่เป็นอิสระไม่ต้องเกรงใจกันเหมือนการพบหน้าในที่ประชุม และประการที่สาม การได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองของผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมนั้นจะช่วยให้ ผู้เชี่ยวชาญสามารถที่จะวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงและความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นกับเมืองในอนาคตได้แม่นยำมากขึ้น

ผลการวิจัย

1. ศึกษาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล ผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก แนวคิดเรื่องเมืองยั่งยืนในบริบทสากลที่เกิดจากวิวัฒนาการของความเป็นเมือง ซึ่งเด่นชัดประเด็นของเมืองยั่งยืนในข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาเมืองยั่งยืน และ ประเด็นที่สอง คือ องค์ประกอบของเมืองยั่งยืน ซึ่งสะท้อนจากข้อตกลงร่วมกันในระดับนานาชาติ ปรากฏผลดังนี้

การพัฒนาเมืองยั่งยืนในบริบทสากลสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ อ้างถึงการพัฒนาเมืองยั่งยืนในบริบทที่เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการพัฒนาเมืองยั่งยืน (Sustainable Urban Development Agenda) เพื่อเป็นการรวบรวมแนวคิด วิเคราะห์พัฒนาการ ที่เกี่ยวข้อง กับข้อตกลงดังกล่าวในระดับสากล โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้านด้วยกัน (วิจิตรบุษบา มารมย์, 2560) คือ

1.1 ความน่าอยู่ (Livable) ว่าด้วยเสริมสร้างสุขภาพ (Healthy City) หรือเมืองน่าอยู่ด้วยคุณลักษณะที่หลากหลาย โดยเฉพาะในด้านการคำนึงถึงสุขภาพของคนในเมือง เช่น การผลักดันให้เกิดความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม อันจะส่งผลดีต่อสุขภาพของคนในเมือง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเมือง การมีสุขภาพที่ดีและมีความปลอดภัยในชีวิต การเป็นเมืองที่คำนึงด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การสร้างสุขอนามัยและสุขลักษณะอันดีภายในเมือง การที่คนในเมืองสามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาด และการบริการด้านสุขภาพ และมีการจัดการในภาวะวิกฤตทางสุขภาพ

1.2 ความคงอยู่ได้หรือการมีประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ (Viable - Eco-Efficiency) เกิดจากเมืองที่มีคุณลักษณะ เช่น เมืองนิเวศ (Eco City) เมืองคาร์บอนต่ำ (Low Carbon City) เมืองกระชับ (Compact City) และแนวคิดลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ (New Urbanism) จะต้องมีลักษณะการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมีสินค้าที่มีการบริการ และการดูแลอย่างครบวงจร และการมีกระบวนการจัดการวงจรผลิตภัณฑ์โดยรวมตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้งาน ไปจนถึงการกำจัดอย่างถูกวิธี โดยรวมแล้วคือมีแนวทางที่ทำให้เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมเมือง เช่น ในเมืองนั้นต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเมืองลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีความร้ายแรง และสร้างให้เกิดการปรับตัวของคนและเมืองในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่อาจ

เกิดขึ้น พยายามลดการขยายตัวของเมืองอย่างไม่เป็นระเบียบ (Urban Sprawl) โดยสร้างให้เกิดเมืองกระชับ (Compact City) และส่งเสริมให้ผู้คนหันมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะที่มีความทันสมัย เป็นต้น

1.3 ความเท่าเทียม (Fair หรือ Equality) เมืองที่เน้นการจ้างงานให้เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่สำหรับทุกคน เน้นการเพิ่มทักษะในการทำงานของแรงงานภายในเมือง คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่อาจเกิดขึ้น เน้นการลงทุนทางด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์การมีจรรยาบรรณทางธุรกิจร่วมกับผู้อื่น และมีความมั่นคง ปลอดภัยสำหรับประชาชนทุกคน โดยสามารถผลักดันให้เกิดเมืองสำหรับทุกคนได้โดยการเน้น ให้มีการเข้าถึงที่ดินหรือสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมผ่านการถือครองที่ดินอย่างมั่นคงของประชาชน โดยมีองค์การทางการเงินและความสามารถทางการตลาดเพื่อขับเคลื่อนการลงทุน ผลักดัน ให้มีกฎหมายที่จะทำให้คนในเมืองมีความมั่นใจในการแข่งขันในตลาด สามารถตรวจสอบความโปร่งใสได้และเกิดสิทธิในทรัพย์สินสมบัติ สามารถเข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ ที่มีความเท่าเทียมและยุติธรรม

1.4 การปกครองเมือง (Urban Governance) เน้นให้เกิดเมืองที่ภาคประชาชนให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการตัดสินใจหรือกระทำการต่าง ๆ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของประชาธิปไตย การตระหนักในด้านสิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนทั่วไป ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในละแวกบ้านใกล้เคียง สร้างการติดตามประเมินผลในด้านต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ คือ การมีประสิทธิภาพ (Efficient) การมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และการมีความเท่าเทียม (Equity) ภายในเมือง (UN-Habitat III, 2016)

1.5 การเป็นเมืองยั่งยืน (Sustainable City) เน้นการสร้างความยั่งยืนในเมืองผ่านแนวทางที่หลากหลายด้วยกัน โดยการสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของเมือง มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย การยกระดับชุมชนแออัดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เน้นให้บริการในด้านระบบขนส่งที่มีความปลอดภัย ประชาชนมีกำลังทรัพย์เพียงพอสำหรับการจ่ายค่าเดินทางและ ทำการปรับปรุงความปลอดภัยของถนน ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการขยายและพัฒนาระบบขนส่งมวลชน ประกอบกับการพิจารณาความต้องการของกลุ่มเปราะบาง เช่น สตรี เด็ก ผู้มีความผิดปกติทางร่างกายและกลุ่มผู้สูงอายุในการใช้ระบบขนส่งมวลชน ผลักดันให้เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วน สร้างการวางแผนและจัดการ

การตั้งถิ่นฐานที่มีความยั่งยืน และบูรณาการในทุก ๆ ประเทศ เน้นการลดจำนวนการเสียชีวิต จำนวนของคนที่จะได้รับผลกระทบ รวมถึงลดมูลค่าความเสียหายทางธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับโลกจากการเกิดภัยพิบัติ เช่น ภัยพิบัติเกี่ยวกับน้ำ โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มที่มีความเปราะบาง นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการลดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมต่อประชากรเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสภาวะทางอากาศ และการจัดการขยะของท้องถิ่นและอื่น ๆ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อคนทุกกลุ่มและมีความปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เด็ก สตรี คนชรา และผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย การพัฒนาเมือง ก็ไม่ควรแยกขาดจากชนบท ควรสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมต่อในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผ่านการวางแผนพัฒนาเมืองในระดับชาติและภูมิภาค

ผลการศึกษาเมืองยั่งยืนในบริบทสากลได้นำมาสู่การกำหนดองค์ประกอบของเมืองยั่งยืน ซึ่งสะท้อนได้จากข้อตกลงระหว่างประเทศ องค์ประกอบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกลุ่มของนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบของเมืองยั่งยืนเพื่อชี้วัดความยั่งยืนของเมืองบางตัว (ดวงจันทร์ อาภาวีชรุตม์ เจริญเมือง, 2545) ดังนี้

ความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ (Ecological carrying capacity) โดยธรรมชาติสภาพแวดล้อมจะสามารถดูดซับมลภาวะที่เกิดขึ้น หากมีปริมาณไม่มากธรรมชาติก็จะสามารถทำให้มลภาวะเรานั้นเจือจาง และในที่สุดสิ่งแวดล้อมก็จะกลับมาเป็นปกติมีคุณภาพใกล้เคียงกับของเดิม แต่เมื่อใดก็ตามที่ความเป็นพิษมีมากในอากาศก็อาจจะเกินขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ ซึ่งเป็นระบบค่าจุนชีวิตจะรองรับได้ ซึ่งเมื่อนั้นก็จะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตสัตว์และพืชที่อาศัยในบริเวณนั้นหายใจ

Cities' Ecological Footprints เป็นการประมาณการว่าในการใช้ชีวิตของคนในแต่ละปี แต่ละคนใช้เป็นทรัพยากรของโลกไปเท่าไร และทิ้งของเสียออกมาสู่โลกเท่าไร

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (Urban environment management) ความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองมีความสำคัญต่อการทำให้เมืองนั้น มีความน่าอยู่อาศัย มีบรรยากาศที่ดี โดยพิจารณาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองนั้นมีมากน้อย และสามารถบริหารจัดการกับปัญหาเหล่านั้นไม่ให้เกิดกระทบกับสุขภาพและการดำเนินชีวิตของประชากรในเมือง

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ตัววัดในแง่คุณภาพชีวิต ได้แก่ จำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้น จำนวนอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในแง่ความเสียหายจากอุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย แหล่งเสื่อมโทรมและชุมชนแออัดในเมือง พื้นที่สวนสาธารณะ และพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากร จำนวนแหล่งให้ความรู้อื่น ๆ เป็นต้น

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Stability) วัดได้จาก ภาวะการจ้างงาน การลงทุน การหมุนเวียนของกระแสเงิน

การเงินการคลังของเมือง (Urban Finance) หากเมืองมีสถานะทางการเงินที่ติดลบคือ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ต้องพึ่งพางบประมาณส่วนใหญ่จากรัฐบาลกลางในการบริหารจัดการ การเมืองก็ย่อมไม่มีความยั่งยืน เพราะไม่สามารถคิดโครงการในการจะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ชาวเมืองด้วยรายได้ของตัวเองได้ เมืองที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจอาจมีความไม่มั่นคงทางการเงินการคลังของเมืองก็ได้

ธรรมาภิบาล (Good governance) หมายถึง การบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง

ประชาสังคม (Civil Society) สังคมเมืองอันประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในส่วน of พลเมืองภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคที่ไม่ใช่รัฐ องค์กรศาสนา องค์กรประชาชน ความเข้มแข็งของทุกส่วนของสังคมโดยเฉพาะความเข้มแข็งของพลเมือง มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดประชาสังคมที่เข้มแข็ง นำพาให้เมืองมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใสมีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

ความเท่าเทียมกันทางสังคม หมายถึง โอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของเมือง ในทุกกลุ่มอาชีพ สถานะทางสังคม เพศ วัย ลักษณะทางร่างกาย เช่น การเข้าถึงข้อมูลในทรัพยากรต่าง ๆ เข้าถึงการจ้างงาน และการให้บริการต่าง ๆ จากภาครัฐ

2. ศึกษาเมืองยั่งยืนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดสำคัญที่ทำให้เมืองเกิดความยั่งยืนในพระพุทธศาสนา คือ การสร้างเหตุและปัจจัยที่เหมาะสม โดยเหตุและปัจจัยของเมืองยั่งยืนนั้นพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับแนวคิดในการพึ่งพาตนเองได้ของเมืองเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับเมืองยั่งยืนในบริบทสากลทั้งในเรื่อง ความเท่าเทียม การปกครอง ธรรมาภิบาล และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังปรากฏแนวคิดดังนี้

หลักการพึ่งตนเอง ตามหลักการในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 อย่าง ได้แก่ การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมืองจะต้องมีความสามารถในการผลิต การจัดหาผลผลิต และการบริหารจัดการการผลิต เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยสนับสนุนการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การพึ่งตนเองคนสังคม หมายถึง เมืองได้สร้าง สภาพของสังคม(ความเท่าเทียม) ให้เอื้ออำนวยต่อการเป็นอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ด้วยการช่วยเหลือกัน การพึ่งตนเองด้านร่างกาย หมายถึง การพัฒนาตนเองคนกายภาพสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ การพึ่งตนเองด้านจิตใจ หมายถึงการรักษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันเป็นจิตวิญญาณของเมือง เพื่อเป็นฐานแห่งการสร้างความภาคภูมิใจ สภาพจิตใจที่เข้มแข็ง มั่นคง สงบ และประกอบด้วยคุณธรรม ให้กับคนในเมือง การพึ่งตนเองด้านปัญญา หมายถึงการพัฒนาตนเองชุมชน สังคม สภาพแวดล้อม ให้บรรลุถึงความสุขในการดำเนินชีวิตในเมือง

องค์ประกอบของการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา พบในนครปฐมสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวถึงเครื่องป้องกันนครซึ่งสามารถเปรียบได้กับการพัฒนาเมืองในปัจจุบันดังนี้

ประการที่ 1 “ในปัจจุบันนครของพระราชา มีเสาระเนียดขุดหลุมฝังลึก ไม่หวั่นไหว” เปรียบเสมือนความเชื่อในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ประการที่ 2 “มีคูขุดลึกและกว้าง” ในบริบทเมืองยั่งยืนของตะวันตก เปรียบเสมือนจิตสำนึกร่วมกันหรือสำนึกของความเป็นพลเมือง

ประการที่ 3 “มีทางเดินตามคูได้รอบ ทั้งสูงและกว้าง” เปรียบเสมือนการให้ความสำคัญกับการเดินทาง

ประการที่ 4 “มีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธคม” เปรียบเสมือนอาวุธในยุคปัจจุบันคือ ความรู้ และเทคโนโลยี

ประการที่ 5 “ตั้งกองทัพอาวไว้มาก คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู...” เปรียบเสมือนการมีพลเมืองที่เข้มแข็ง ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อการรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง

ประการที่ 6 “มีทหารยามฉลาดสามารถดี ...” เปรียบเสมือนกับ ธรรมาภิบาล

ประการที่ 7 “มีกำแพงทั้งสูงและกว้าง พร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดี” เปรียบเสมือนกับการกำหนดขนาดและพื้นที่ในการพัฒนาเมือง

ประการที่ 8 “ปัจจัยนครหาอาหาร 4 ประการ ...” เปรียบเสมือนการพึ่งพาตนเอง ภายใต้อิทธิพลที่มีอยู่อย่างจำกัด

องค์ประกอบของเมืองดังกล่าวสอดคล้องกับเรื่องของสภาวะความสบาย ซึ่งเกิดจากสิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดขึ้นช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภานาให้ได้ผลดี หรือ สัปปายะ 7 เปรียบเสมือนปัจจัยในการพัฒนาเมืองให้เกิดสภาวะของความสบายในมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประกอบด้วย

2.1 อากาศสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสมกัน เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ

2.2 โฉมสัปปายะ ที่หาอาหารเหมาะสมดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป

2.3 ภูมิสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน เช่น พูดคุยเล่าขานกันด้วยพูดที่ดีแต่พอประมาณ

2.4 บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสมกัน เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษา

2.5 โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสมกัน เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ รับประทานง่าย

2.6 อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมกัน เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น

2.7 อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสมมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

3. เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลของการศึกษาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล และเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา ทำให้ทราบถึงแนวคิด และองค์ประกอบที่ทำให้เมืองเกิดความยั่งยืน มาสร้างแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ถึงแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เกิดความยั่งยืน โดยมีแนวทางดังนี้

3.1 มิติด้านกายภาพ

3.1.1 ต้องให้ความสำคัญกับการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้มาก เพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรการผลิต สร้างสภาพแวดล้อมที่น่ารื่นรมย์ เน้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ และช่วยรักษาสภาพอากาศให้เกิดภาวะความสบาย

3.1.2 พัฒนาที่อยู่อาศัยที่พอดี ไม่รบกวนพื้นที่ธรรมชาติหรือเบียดเบียนธรรมชาติ กล่าวคือจำกัดขนาดพื้นที่เมืองให้เหมาะสมกับการใช้งานและขนาดของประชากร

3.1.3 การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง จะต้องให้เกิดโครงข่ายในการเดินทางที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นได้ในสังคม อาจรวมถึงช่องทางการสื่อสารระหว่างกัน หรือเทคโนโลยีร่วมด้วยทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาระบบขนส่งที่ส่งเสริมให้เกิดการเดินทางเท้าและใช้พาหนะที่ไม่ใช่เครื่องยนต์มากขึ้น

3.2 มิติด้านเศรษฐกิจ

3.2.1 การให้ความสำคัญกับปากท้อง หรือเรื่องของอาหารนั่นเอง หากมองในมิติของเศรษฐศาสตร์ อาจมองว่า เมืองจะสามารถดำรงอยู่ได้จำเป็นต้องเลี้ยงตัวเองได้เป็นลำดับแรก ก่อนที่จะขยับไปสู่การบริการ ดังนั้นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องมองเรื่องการผลิตและการพึ่งพาตนเอง โดยภาคการผลิตและการบริโภค นั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

3.2.2 สร้างงานและสร้างโอกาสในการเข้าถึงการทำงาน ตลอดจนปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต

3.2.3 การเงินการคลังของเมือง จะต้องสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง โดยผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นที่สมบูรณ์

3.2.4 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ และต่อยอดสู่การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกิดจากท้องถิ่นแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ

3.3 มิติด้านสังคม

3.3.1 ศึกษา อนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นจิตวิญญาณและตัวตนของเมือง เพื่อเป็นต้นทุนในการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจต่อเนื่อง

3.3.2 สังคมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยความคิดเห็นและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเดียวกัน กล่าวคือ มีวิสัยทัศน์ และมองเห็นการพัฒนาเมืองในแบบเดียวกัน

3.3.3 การพัฒนาให้ความสำคัญกับสถาบันทางสังคมโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคมและเมืองตามลำดับ เป็นการหล่อหลอมให้เกิดสำนึกของพลเมือง คือ ผลประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อน ส่งเสริมให้คนมาใช้พื้นที่และสร้างกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์

ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนมากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดความเป็นอยู่ของคนในสังคมร่วมกัน

3.3.4 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาเมืองในทุกๆระดับ ทั้งการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ติดตามและตรวจสอบ

3.3.5 ส่งเสริม สนับสนุนให้การบริหารปกครองที่มีธรรมาภิบาล

3.3.6 ความปลอดภัยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ การที่ประชาชนจะมีความสุขและรู้สึกสบายได้ จะต้องไม่มีความกังวลในเรื่องของอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดกับชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นจะต้องมีการจัดเตรียมแผนป้องกัน และรองรับสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติ อุบัติเหตุ อาชญากรรม เป็นต้น

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงพุทธด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนมีการศึกษาอยู่มาก แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา ไม่เคยมีงานวิจัยมาก่อน ดังนั้นแนวทางการศึกษาจำเป็นต้องเทียบเคียงกับบริบทสากล เพื่อให้เห็นภาพรวมของเมืองยั่งยืน จากนั้นจึงมองหาจุดร่วมของการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา และทดลองกับพื้นที่เมืองเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงหนาท แสงสีหนาท เรื่องหลักการทางแนวคิดชุมชนเมืองที่ยั่งยืนในบริบทของไทย (สิงหนาท แสงสีหนาท, 2545)

ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ แนวคิดการออกแบบเมืองในบริบทสากล ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการออกแบบเมืองเริ่มตั้งอดีต ที่เน้นการสร้างความแข็งแรงให้กับเมืองเพื่อป้องกันศัตรู การสร้างเมืองเพื่อความสวยงาม จนถึงยุคปัจจุบันที่เน้นเรื่องของสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเมืองยั่งยืนในบริบทสากล

ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ อิทธิพลแนวคิดการออกแบบเมืองที่ได้รับมาจากพระพุทธศาสนา โดยหลักการสำคัญคือ ชุมชนเมืองพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในชุมชนเมืองยั่งยืนในบริบทไทย มีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1. ชุมชนเมืองพึ่งพาตนเองหลากหลายลำดับขั้น ด้วยความสัมพันธ์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและมนุษย์ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน 2. ชุมชนเมืองพึ่งพาตนเองมีความพอเพียงในการบริโภค

ทรัพยากรเพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ 3.การผสมผสานวัฒนธรรมต่อยอดเป็นวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่สามารถดำรงอยู่เป็นชุมชนเมืองจนถึงปัจจุบัน

ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ แนวทางการออกแบบเมืองเพื่อความยั่งยืนในบริบทไทยโดยหลักการพึ่งพาตนเองของคนในเมือง โดยเสนอให้มีการออกแบบชุมชนเมืองในลักษณะของ ชุมชนละแวก (Neighborhood Concept) คือชุมชนมีขนาดกะทัดรัด มีสิ่งสาธารณูปการที่จำเป็น เช่น ร้านค้า โรงเรียน สถานพยาบาลสวนสาธารณะ ฯ อยู่ในระยะที่สามารถเดินทางถึงกันได้ การออกแบบทางสัญจรให้มีทางเท้าและทางจักรยานที่ร่มรื่น มีการเสนอให้มีการพัฒนาแบบประชาธิปไตย แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ การสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนด้วยสภาพแวดล้อมคือเมืองขนาดกะทัดรัด และเน้นการมีส่วนร่วมและสร้างเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านสังคมประชาธิปไตย

สรุป

แนวคิดเมืองยั่งยืนในบริบทตะวันตกมีขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมในทุกมิติ แต่เมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนามีแนวคิดซึ่งสะท้อนออกมาเป็นแนวทางการพัฒนาเมือง ที่เหมาะสมกับสังคมไทยชัดเจนกว่า แนวทางในการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติของพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากแนวคิดการพึ่งพาตนเองเป็นหลักนั้น สะท้อนออกมาให้เห็นในด้านองค์ประกอบของเมืองยั่งยืน จากนครปฐมสูตร ขณะที่แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เมืองเกิดความยั่งยืน และเป็นเมืองน่าอยู่ สิ่งนั้นแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในการศึกษาเมืองในพระพุทธประวัติ สะท้อนความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาหารอุดมสมบูรณ์ การสะดวกสบายในการเดินทาง การสนับสนุนและเกื้อกูลกัน คนในสังคมมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน มีผู้นำที่มีธรรมาภิบาล ซึ่งตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เรื่องของสภาวะความสบาย ซึ่งเกิดจากสิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกื้อกูล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี หรือ สัปปายะ 7

จากแนวคิด องค์ประกอบและแนวทางในการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา ดังกล่าว สามารถนำมาสู่การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา โดยได้นำหลักการดังกล่าวไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้ให้ความคิดเห็นและแนวทางในการปฏิบัติให้เมืองเชียงใหม่ยั่งยืนในมิติ

พระพุทธศาสนา ใน 3 ด้าน คือ มิติกายภาพเน้นเรื่องการเมือง การขนส่ง และการรักษา สภาพแวดล้อม มิติเศรษฐกิจ เน้นเรื่องการรักษาปัจจัยการผลิต(ที่ดินเกษตรกรรม) กระจาย โอกาสการทำงานและเข้าถึงทรัพยากร(ส่งเสริมการลงทุน) และสร้างความมั่นคงทางการเงิน การคลัง(กระจายอำนาจจากส่วนกลาง) มิติด้านสังคม เน้นการพัฒนาพลเมือง พลังทางสังคม การมีส่วนร่วมและการปกครองที่มีธรรมาภิบาล รวมถึงความปลอดภัยของเมือง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองที่ยั่งยืน ยังเป็นประเด็นที่สามารถศึกษา ค้นคว้าได้อีกหลากหลายประเด็น ซึ่งในมิติพระพุทธศาสนาเอง สามารถที่จะทำการศึกษาดูเรื่อง ออกไปได้ในหลากหลายระดับโดยใช้แนวคิดและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการสร้างสังคมเมืองยั่งยืน กระบวนการพัฒนา คนในสังคมเมืองเพื่อสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาเมือง การรักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ของเมือง การสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในสังคมเมือง

2. การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองบริบทต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว การ พัฒนาเมืองสุขภาพ หรือการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนหรือผัง เมือง เป็นต้น

3. ปัจจุบันการศึกษาเรื่องของเมืองยั่งยืน มีกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบที่ถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยน้อยมาก ซึ่งควรที่จะต้องได้รับการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ อย่างเร่งด่วน แต่การศึกษาที่อาจจะต่อเนื่องออกไปควรจะต้องมีความระมัดระวัง ในการวาง กระบวนการและวิธีการศึกษาอย่างรัดกุม และจะต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าความยั่งยืน ไม่ใช่สิ่งใดเพียงสิ่งหนึ่ง ด้านใดเพียงด้านหนึ่ง แต่จะต้องได้รับการศึกษาถึงความสัมพันธ์ เชื่อมโยงในเหตุปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ที่มีความครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นองค์ รวมที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. (2545). เมืองยั่งยืน "ประสบการณ์ของตะวันตก".

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไมเคิล คีทิง . (2537). แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แปลโดย มานพ เมฆประยูรทอง. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- วิจิตรบุษบา มารมย์. (2560). หนังสือการประเมินองค์ความรู้ด้านเมืองยั่งยืนในประเทศไทย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิงหนาท แสงสีหนาท. (2545). หลักการทางแนวคิดชุมชนเมืองที่ยั่งยืนในบริบทของไทย. ใน วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- UN-Habitat III. (2016). HABITAT III POLICY PAPER 4 – URBAN GOVERNANCE, CAPACITY AND INSTITUTIONAL DEVELOPMENT. Retrieved มีนาคม 7, 2019, from <http://habitat3.org/wp-content/uploads/PU4-HABITAT-III-POLICY-PAPER.pdf>